

УДК 336.711

Марич М.Г.

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри публічних, корпоративних фінансів
та фінансового посередництва
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*

Марич А.В.

*викладач циклової комісії фінансових дисциплін
Коледжу Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича*

ОЦІНКА ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ

ASSESSMENT OF FINANCIAL STABILITY OF COMMERCIAL BANKS IN UKRAINE AT THE PRESENT STAGE OF DEVELOPMENT

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена аналізу фінансової стійкості комерційних банків України на сучасному етапі розвитку, а також визначенню основних проблем, які пов'язані з нею. Подана характеристика основних двох груп факторів, під впливом яких змінюється фінансова стійкість комерційних банків. Розглядаються особливості управління фінансовою стійкістю та методи її оцінювання. Здійснено аналіз економічних нормативів банківської системи України. Запропоновано заходи для мінімізації ризиків і підтримання стійкості банківських установ на необхідному рівні для нормального функціонування в сучасних умовах.

Ключові слова: фінансова стійкість, чинники впливу на стійкість, методологічне забезпечення фінансової стійкості, економічні нормативи, мінімізація ризиків.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена анализу финансовой устойчивости коммерческих банков Украины на современном этапе развития, а также определению главных проблем, связанных с ней. Представлена характеристика двух основных групп факторов, под влиянием которых изменяется финансовая устойчивость коммерческих банков. Рассматриваются особенности управления финансовой устойчивостью и методы его оценки. Осуществлен анализ экономических нормативов банковской системы Украины. Предложены меры по минимизации рисков и поддержания устойчивости банковских учреждений на необходимом уровне для нормального функционирования в современных условиях.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, факторы влияния на устойчивость, методологическое обеспечение финансовой устойчивости, экономические нормативы, минимизация рисков.

ANNOTATION

Article is the analysis of financial stability of commercial banks in Ukraine at the present stage of development, and identification of the main problems that are associated with it. The characteristic of two main groups of factors which influenced changes of financial stability of commercial banks. Discusses the features of management of financial stability and methods of its evaluation. The analysis of economic standards of banking system of Ukraine. Proposed measures to minimize the risks and maintain the stability of the banking agencies at the level needed for normal functioning in modern conditions.

Key words: financial stability, factors affecting stability, methodological support of financial stability, prudential regulations, minimization of risks.

Постановка проблеми. Запорукою ефективного функціонування та сталого розвитку економіки будь-якої країни або регіонального

об'єднання є її стабільна та надійна банківська система. Банківська система є однією з головних частин економічної системи України, а отже, її динамічний розвиток сприяє зростанню економіки України та її виходу на міжнародний рівень. Дуже важливою категорією, яка відповідає за стабільність банківської сфери, є фінансова стійкість комерційних банків. Вона є індикатором фінансового стану банківських установ і визначає їх розвиток. Саме в цьому проявляється актуальність дослідження проблеми забезпечення фінансової стійкості комерційних банків в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Цьому питанню приділили увагу такі науковці, як О.В. Дзюблюк [2], В.В. Іванов, В.М. Кочетков [3], О.М. Колодізев [4], В.М. Кравець, О.В. Кравець [5], М.Н. Крейніна, Ю.С. Масленченков, А. Стефанишина [8], Н.М. Шелудько, Є. Ширинська [9].

Мета статті полягає в поглибленні теоретичних та практичних аспектів фінансової стійкості банківської системи загалом, способів її забезпечення та оцінки, особливостей її розвитку в Україні, сприяння розвитку сучасних наукових досягнень з управління фінансовою стійкістю комерційних банків з метою її підвищення, а також у пошуку шляхів вирішення наявних та майбутніх проблем, використовуючи досвід інших країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. Високоєфективне функціонування, процес збільшення фінансових ресурсів і раціональне управління ними визначають необхідний рівень фінансової стійкості, яка є визначальним чинником стратегії розвитку комерційних банків.

Сьогодні існує безліч трактувань фінансової стійкості, проте найширше вона пояснюється так, що фінансова стійкість – це якісна характеристика фінансового стану банків, який визначається достатністю, рівновагою та оптимальним співвідношенням активів і фінансових ресурсів за умов підтримання на потрібному

рівні ліквідності та платоспроможності, зростання прибутку та зменшення ризиків і який здатен переносити непередбачувані витрати, а також зберігати стан ефективного функціонування [2, с. 38].

Під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів фінансовий стан банку завжди зазнає змін, тому варто сказати, що абсолютно стійких банків не існує. За залежністю від діяльності банку фактори поділяються на [6, с. 49]:

1. Залежні від діяльності банку (внутрішні або ендегенні):

- організаційні: кадрова політика, якість корпоративного управління, якість систем внутрішнього контролю, маркетинг, система менеджменту та рівень інноваційних процесів;

- інформаційно-технологічні: рівень застосування новітніх технологій, рівень НТП, використання інформаційних систем, обізнаність персоналу в цій сфері;

- фінансові: капіталізація, структура активів, рівень ризиків, стабільність фінансових результатів (прибутковість, рентабельність, платоспроможність, ліквідність).

2. Незалежні від діяльності банку (зовнішні або екзогенні):

- світовий рівень (мегарівень): стан світової економіки та політична стабільність, міжнародна інвестиційна позиція країни, міжнародні стандарти, стан розвитку технологій;

- макрорівень (рівень держави): стабільність внутрішньополітичної ситуації, правова захищеність, демографічна ситуація в країні, рівень фінансової грамотності, культури, довіра населення до фінансово-кредитних установ, стійкість національної валюти, дефіцит або профіцит бюджету, монетарний складник;

- мікрорівень (рівень банківського сектору): монетарна політика НБУ, розвиток банківської інфраструктури, кон'юнктура фінансового ринку.

Зовнішні фактори мають більший вплив на фінансову стійкість банку, зокрема, чинники мегасередовища набувають більшого значення за умов входження банків у міжнародний фінансовий простір. Макрорівень відіграє роль тоді, коли йдеться мова про динамічні процеси на національному рівні. Стійкість окремого банку потрібно аналізувати у взаємозв'язку зі стійкістю банківської системи як цілісного утворення.

Внутрішні чинники здебільшого керуються банком, і якраз нераціональне управління ними приводить до порушення стійкого стану банку. Такими загрозливими факторами є надання клієнтам недостовірної інформації, недосконалість структур, які відповідальні за зовнішню та внутрішню безпеку банківських установ, маніпулювання кредитними картками, незакінчений аналіз ризиків діяльності, порушення ділової репутації, недосконалий набір кадрів. Тому лише банки, які здатні вчасно виявляти і виправляти помилки, можуть підтримувати

ефективне функціонування і забезпечувати фінансову стійкість на найвищому рівні.

Забезпечення фінансової стійкості здійснюється через раціональне управління нею. Механізм управління фінансовою стійкістю комерційних банків можна визначити як сукупність методів та інструментів управління, що застосовуються суб'єктами управління і спрямовані на забезпечення фінансової стійкості банків.

Виділяють такі методи управління фінансовою стійкістю комерційних банків [2, с. 52], як:

1. Планування – постановка цілей, визначення тактики та стратегії досягнення основної мети (забезпечення фінансової стійкості банку). Тут варто спрямовувати фінансове планування на перетворення стратегічної мети у конкретні (абсолютні та відносні) значення фінансових показників через використання відповідних інструментів.

2. Аналіз головних елементів, які визначають стійкий фінансовий стан. Дає змогу виявити причинно-наслідкові зв'язки різних аспектів діяльності банку.

3. Оцінка та регулювання фінансової стійкості комерційних банків, що здійснюють за допомогою комплексу прийомів та методик.

4. Контроль полягає у перевірці відповідності отриманих результатів запланованим показникам, оптимальні значення яких сприяють підвищенню рівня фінансової стійкості комерційного банку.

Фінансова стійкість банківських установ на грошовому ринку може бути оцінена на основі таких методів оцінки, як:

1. Рейтинговий спосіб.
2. Індексний (коефіцієнтний) спосіб.
3. Математично-статистичні методи.
4. Регресійна методика.
5. Номерна система.
6. Метод синтетичного коефіцієнта.
7. Стрес-тестування.
8. Макро- та мікропруденційний аналіз.

Рейтинги – певні комплексні характеристики банків як однорідних елементів банківської системи, які розраховуються на основі вибраних показників і відповідно до прийнятої методики, відображаючи місце кожного з банків щодо інших елементів цієї системи. Вони комплексно характеризують діяльність банків та проводяться по активних і пасивних операціях [3, с. 150].

Однією з найвідоміших наглядових рейтингових систем визнають американську систему CAMELS, яка заснована 1979 року. Вона складається з таких компонентів, як достатність капіталу (C), якість активів (A), менеджмент (M), надходження (E), ліквідність (L), чутливість до ринкового ризику (S) [8, с. 62]. Головною перевагою цього методу є те, що він є стандартизованим методом оцінки банківських установ, у якому рейтинги з кожного показника вказують керівництву вектор необхідних дій щодо поліпшення діяльності.

Зовсім інший механізм застосовується у французькій державній рейтинговій системі ORAP (Organization and Reinforcement of Preventive Action). Вона складається з 14 показників, які поділяються на 5 груп, таких як пруденційні коефіцієнти (капітал, ліквідність, рентабельність тощо); якість активів; ринковий ризик; доходи; якісні критерії (власники акцій, управління та внутрішній контроль).

Коефіцієнтний аналіз побудований на розрахунку фінансових показників, які впливають на фінансову стійкість банку. За допомогою цього методу можна всебічно та детально охарактеризувати діяльність банку, а також визначити специфічні особливості його діяльності [3, с. 153]. Прикладом таких систем є BaKred System (BAKIS), яка вперше застосувалась в 1997 році Центральним банком Німеччини. Її мета – оперативна оцінка фінансового стану кредитної організації, виявлення змін у динаміці ринкового, кредитного та ризику ліквідності. Досліджується 47 коефіцієнтів, з яких 19 характеризують кредитний ризик, 16 – ринковий ризик, 2 – ризики ліквідності і 10 – визначають прибутковість банківських операцій.

Оцінювати фінансову стійкість також можна за допомогою математично-статистичних методів, використовуючи дискримінантний аналіз, факторний аналіз та нелінійне оцінювання. Одним із ефективних підходів є використання методів багатовимірного статистичного аналізу, зокрема методів розпізнавання образів та кластерного аналізу. Це дає змогу значно розширити та вдосконалити методологічні можливості і принципи рейтингової оцінки стану фінансової стійкості банків, оскільки слугує додатковим інструментом нагляду за банківською системою, а також використовується як «експрес-оцінка» роботи власного банку.

Статистична модель SAABA розроблена Французькою банківською комісією і складається з трьох частин (модулів). У першому модулі проводиться кількісний аналіз кредитного портфеля банку й обчислюється ймовірність непогашення різних типів кредитів. Другий модуль спеціалізується на дослідженні фінансового стану власників акцій банку – їхній спроможності підтримувати банк у разі виникнення фінансових проблем. У третьому модулі складають рейтинги результатів перевірок фінансового стану банку «на місцях» і даних з ринків, на основі чого діагностують якість управління банком, стан внутрішнього аудиту і ліквідність. Підбивши всі підсумки, банк оцінюють по п'ятибальній шкалі.

Регресійна методика визначає певну сукупність банків, розраховує значення факторних показників у кожному банку та середніх за сукупністю. Перевагою цього методу є отримання об'єктивної оцінки, що ґрунтується на аналізі взаємозв'язків з ефектом, і можливість оновлення оцінки відповідно до змін впливу факторів на результати діяльності [3, с. 160].

Номерна система (ренкінг) передбачає обчислення сукупності значень обсягових та інших показників фінансового стану банків і присвоєння всім банкам певного місця в рейтингу за кожним з оцінюваних показників.

Серед країн СНД поширеним є метод синтетичного коефіцієнта, який заснований на методиці В. Кромонава та О. Ширинської. У результаті застосування одержують розрахункове значення синтетичного коефіцієнта, який і є відображенням позиції банку.

Досить ефективним методом оцінки фінансової стійкості банку є стрес-тестування, головною метою якого є прогнозування ризиків, виникнення яких можливе у процесі функціонування банку. Під час проведення стрес-тестування оцінюються як кількісні, так і якісні компоненти. Використання цього методу дає можливість оцінити вплив ризиків на діяльність банку та, виходячи з цього, обрати стратегію розвитку банку з метою забезпечення фінансової стійкості та підтримки фінансово-економічної стабільності.

У зарубіжній практиці використовується широкий спектр методів проведення стрес-тестування, які ґрунтуються на різних індикаторах та передбачають використання різних способів отримання кінцевого результату. Найбільш поширеним методом є сценарний аналіз, головною метою якого є оцінка стратегічних перспектив установи. Крім того, він дає змогу визначити одночасний вплив усіх чинників ризику в разі настання екстремальної, ймовірної події. На відміну від сценарного аналізу результати аналізу чутливості переважно носять короткостроковий аналіз.

Що стосується мікропруденційного аналізу, то місією являється захист інтересів вкладників і кредиторів банків. Основна ціль – це запобігання виникнення проблем в окремих фінансових установах. Проводиться аналіз внутрішніх ризиків окремих банків.

Місією макропруденційного аналізу є мінімізація витрат, які пов'язані з фінансовою нестабільністю, з чого випливає мета – підтримання фінансової стабільності в глобальних масштабах. Оцінюються зовнішні ризики та проводиться моніторинг системних ризиків фінансового сектору.

У сучасній практиці вирізняють дві моделі макропруденційного аналізу, такі як вбудована та відокремлена. У країнах, де центральні банки здійснюють мікропруденційний нагляд за фінансовими установами, підрозділ, який здійснює макропруденційне регулювання та нагляд, може бути вбудованим до інших департаментів регулятора: монетарної політики (Румунія, Чехія, Польща); регулювання та нагляду за фінансовими установами (Австрія, Корея, Таїланд); або бути окремим департаментом центрального банку, підпорядкованим відповідному виконавчому директору (Нідерланди, Угорщина, Словенія) чи безпосередньо голові центрального банку (Словаччина).

У вітчизняній практиці для аналізу фінансової стійкості комерційних банків застосовується система економічних нормативів. Саме з метою підтримки стабільності банківської діяльності НБУ було затверджено «Інструкцію про порядок регулювання діяльності банків в Україні», де наведені економічні нормативи (є обов'язковими до виконання всіма банківськими установами), що дає можливість справедливо оцінити фінансовий стан комерційного банку (табл. 1).

Дослідження фінансової стійкості банківських установ займає чи не найперше місце серед ключових проблем, які впливають на розвиток банківського сектору та всієї економіки загалом.

Для аналізу стійкого стану банківських установ варто розглянути показники економічних нормативів станом на 01.03.2015 – 01.03.2017 роки (табл. 2).

Варто зауважити, що склад економічних нормативів за цей період змінився: відмінили

нормативи Н3 та Н3-1 (співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів (не менше 9%) та співвідношення регулятивного капіталу до зобов'язань (не менше 10%)); відповідно до Постанови Правління Національного банку України від 08.06.2015 року № 361 введений новий норматив Н9 (максимальний розмір кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами), а попередні Н9 та Н10 перестають розраховуватись.

Із цієї інформації можна побачити, що не всі нормативи виконуються згідно з поставленими вимогами. Так, показник адекватності регулятивного капіталу станом на 01.03.2015 року становить 7,37%, хоча потрібно 10%.

Аналізуючи, можна побачити, що Н11 та Н12 стабільно падають. Зокрема, норматив інвестування в цінні папери окремо за кожною установою станом на 01.03.2016 року порівняно з 2015-м впав на 0,009, а в 2017-му порівняно з 2016-м – на 0,0008 відповідно. Що стосується Н12, то в 2016 році він знизився на 1,34 відсо-

Таблиця 1

Економічні нормативи, встановлені НБУ [11]

№	Назва показника	Нормативне значення
Нормативи капіталу		
Н1	Мінімальний розмір регулятивного капіталу	500 млн. грн.
Н2	Достатність (адекватність) регулятивного капіталу	Не менше 10%
Н3	Достатність основного капіталу	Не менше 7%
Нормативи ліквідності		
Н4	Миттєва ліквідність	Не менше 20%
Н5	Поточна ліквідність	Не менше 40%
Н6	Короткострокова ліквідність	Не менше 60%
Нормативи кредитного ризику		
Н7	Максимальний розмір кредитного ризику одного контрагента	Не більше 25%
Н8	Великі кредитні ризики	Не більше 8-кратного розміру регулятивного капіталу
Н9	Максимальний розмір кредитів, гарантій та поручительств, наданих одному інсайдеру	Не більше 5%
Нормативи інвестування		
Н11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	Не більше 15%
Н12	Загальна сума інвестування	Не більше 60%

Таблиця 2

Показники економічних нормативів станом на 01.03.2015 – 01.03.2017 роки

	Норматив	01.03.2015	01.03.2016	01.03.2017
Н1	Регулятивний капітал (РК) (млн. грн.)	117 654,4	129 749,1	102 600,8
Н2	Достатність РК	7,37	11,94	12,85
Н4	Миттєва ліквідність	57,94	74,08	60,37
Н5	Поточна ліквідність	79,45	82,96	105,31
Н6	Короткострокова ліквідність	80,85	93,45	91,42
Н7	Максимальний розмір кредитного ризику на одного контрагента	23,73	22,76	22,02
Н8	Великі кредитні ризики (млн. грн.)	755,47	364,32	264,58
Н9	Максимальний розмір кредитів, гарантій, поручительств, наданих одному інсайдеру	0,12	37,1	29,64
Н10	Максимальний сукупний розмір кредитів, гарантій, поручительств, наданих інсайдерам	2,48	не розраховується	
Н11	Інвестування в цінні папери окремо за кожною установою	0,01	0,001	0,0002
Н12	Загальна сума інвестування	2,18	0,84	0,42

тків, у 2017 році – майже на 0,42 відповідно. Це свідчить про те, що інвестиційна діяльність банків останнім часом не підтримується.

Норматив короткострокової ліквідності стабільно росте – так, у 2016 році він зріс на 12,6%, а станом на 01.03.2017 року дещо знизився до рівня 91,42%. Тобто в комерційних банках України є достатній обсяг активів для забезпечення виконання своїх зобов'язань за досліджуваний період.

Рівень регулятивного капіталу комерційних банків у 2017 році значно впав. Порівняно з 2015 роком його спад – 12,8%. Звертаючи увагу на 2016 рік, можна помітити позитивну тенденцію росту рівня регулятивного капіталу майже на 10,3% порівняно з 2015 роком, що є безпосереднім доказом підвищення можливості забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості банківської діяльності.

Досліджуючи економічні нормативи ліквідності, а саме Н4 та Н5, бачимо, що вони розвиваються неоднаково. Зокрема, норматив миттєвої ліквідності в 2016 році зріс на 16,14%, а в 2017-му різко впав на 13,71%, що відкриває проблеми банків у підтриманні необхідного обсягу високоліквідних активів, які забезпечують виконання поточних зобов'язань протягом одного дня. Показники поточної ліквідності будують іншу картину: за період від 2015 до 2017 року норматив зріс на 25,86%. Це свідчить, що за період із 01.03.2015 по 01.03.2017 року році комерційні банки дотримувались мінімального обсягу активів банку для забезпечення виконання поточного обсягу зобов'язань протягом одного календарного місяця.

Що стосується нормативів кредитного ризику, то з 2015 по 2016 рік Н7 та Н8 зменшились на 0,79% та 391,15% відповідно. А станом на 01.03.2017 року порівняно з аналогічним періодом 2016 року вони також зменшились. Так, норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента знизився на 0,74%, а норматив великих кредитних ризиків – на 99,74%. Отже, в 2016 році збільшився кредитний ризик невиконання окремими контрагентами або групою пов'язаних між собою контрагентів своїх зобов'язань.

Через нестабільність курсу національної грошової одиниці, прогресуючу інфляцію, політичну нестабільність банки змушені шукати нові можливості забезпечення прибутковості, розширюючи обсяги банківських операцій та послуг.

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки однією з найпоширеніших проблем, пов'язаною із впливом фінансової кризи на діяльність банків, є забезпечення фінансової стійкості банківських установ і банківської системи загалом та повернення її стану на докризовий рівень.

На зменшення фінансової стійкості можуть впливати як якісні, так і кількісні чинники. До негативних факторів відносять такі, як:

- високі ризики кредитування, які зумовлені неефективною структурою економіки;
 - залежність банків від фінансового стану позичальників;
 - проблема з поверненням зовнішніх запозичень, які активно залучалися в попередні роки;
 - проблеми рефінансування банків;
 - політичне втручання в діяльність банківської системи; зниження якості банківських активів;
 - втрата довіри з боку вкладників;
 - зниження ліквідності;
 - зменшення капіталізації банків;
 - скорочення ресурсної бази банків;
 - зростання процентних ставок;
 - складнощі із залученням нових інвестицій, які зумовлені кризовими явищами на зарубіжних фінансових ринках та зниженням кредитних рейтингів значної частини українських банків;
 - висока вартість фінансового посередництва;
 - певна невизначеність у сфері зовнішньоекономічної діяльності банківських установ;
 - невирішеність питань, пов'язаних із банківською таємницею та захистом клієнтури.
- З цього випливають завдання, які потрібно виконати для забезпечення стійкого стану банківської установи, такі як:
- зміцнення стійкості банківської системи;
 - посилення взаємодії комерційних банків з реальним сектором економіки;
 - підвищення рівня капіталізації більшості банків;
 - підвищення якості реалізації банківським сектором функцій з акумуляції заощаджень фізичних та юридичних осіб та їх трансформація в кредити та інвестиції;
 - запобігання використанню банківської системи в тіньових секторах економіки для здійснення цілей недобросовісної комерційної політики.
- Висновки.** Отже, забезпечення, підтримка, аналіз та оцінка фінансової стійкості комерційних банків є рушійною силою в розвитку банківської системи, а отже – всієї економіки України. Тому потрібне її комплексне вивчення та оптимізація всіх можливих методів її оцінювання та управління і необхідного забезпечення.
- Для виконання цих завдань необхідне проведення таких заходів, як:
- стабілізація національної валюти шляхом вжиття певних обмежувальних заходів щодо збільшення пропозиції іноземної валюти на внутрішньому валютному ринку та скорочення попиту на неї;
 - гарантування збереження вкладів у банківських установах і надання гарантій за міжбанківськими кредитами;
 - контроль за цільовим використанням кредитів рефінансування;
 - удосконалення нормативно-правового поля діяльності комерційних банків через внесення

змін до законодавчої бази в частині систематизації обов'язкових економічних нормативів, що дасть змогу підвищити ефективність банківського регулювання та нагляду;

– запровадження податкового стимулювання банківської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Інструкція про порядок регулювання діяльності банків в Україні // Постанова Правління Національного банку України від 28.08.2001 р. № 368.
2. Дзюблук О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи [Текст] : монографія / О.В. Дзюблук, Р.В. Михайлик. – Тернопіль, 2009. – 316 с.
3. Кочетков В.М. Забезпечення фінансової стійкості сучасного комерційного банку: теоретико-методологічні аспекти: Монографія // В.М. Кочетков. – К. : КНЕУ, 2002. – 238 с.
4. Колодізев О.М. Забезпечення умов стабільного функціонування банківського сектору України : монографія / О.М. Колодізев, О.В. Бойко, В.О. Дзеніс та ін. ; за заг. ред. к.е.н., доц. Колодізева О.М. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 312 с.
5. Кравець В.М., Кравець О.В. Західноєвропейський банківський бізнес: становлення і сучасність / За ред. В.І. Міщенко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 470 с.
6. Майба В.В. Оцінювання факторів фінансової стійкості комерційних банків / В. В. Майба // Зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2011. – № 83. – С. 49–65.
7. Савлук М.І., Мороз А.М. Банківські операції // За ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Мороза. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2014. – С. 476.
8. Стефанишина А. Характеристика та аналіз методик оцінювання стійкості банків України та зарубіжжя / А. Стефанишина // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 62–66.
9. Ширинська Є. Рейтинг і лімітна політика банків // Вісник НБУ. – 2016. – № 5. – С. 29–31.
10. Макєєва І.В. Сутнісна характеристика поняття «фінансова стійкість» та її основні параметри // І.В. Макєєва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/NPM_2006/Economics/7_makeeva.doc.htm.
11. Офіційний сайт НБУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>.